

GRANICE SWOBODY KSZTAŁTOWANIA TREŚCI STATUTU SPÓŁKI AKCYJNEJ

Łukasz Gasiński

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

GRANICE SWOBODY KSZTAŁTOWANIA TREŚCI STATUTU SPÓŁKI AKCYJNEJ

Łukasz Gasiński

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 1 stycznia 2014 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Andrzej Kidyba

Dr hab. Jacek Jastrzębski

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Marzena Molatta

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Bąk

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3183-8

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopywa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Żonie Poli i synkom:
Iwowi, Ludwikowi i Rysiowi

Spis treści

Wykaz skrótów / 13

Wstęp / 17

Rozdział I

Charakter prawny statutu / 23

1. Wprowadzenie / 23
2. Charakter prawny statutu a proces zawiązania spółki akcyjnej / 25
3. Charakter prawny statutu po powstaniu spółki akcyjnej / 29
 - 3.1. Charakter prawny statutu a źródła prawa powszechnie obowiązującego / 29
 - 3.2. Charakter prawny statutu a sposób wprowadzania zmian w statucie / 31
 - 3.3. Charakter prawny statutu a status akcjonariuszy uprawnionych z akcji niemych / 35
 - 3.4. Charakter prawny statutu a sposób jego wykładni / 36
 - 3.5. Charakter prawny statutu a zaskarżanie uchwał walnego zgromadzenia / 40
 - 3.6. Charakter prawny statutu a skutki naruszenia statutowego ograniczenia zbywalności akcji / 43
 - 3.7. Charakter prawny statutu a regulacja zakresu swobody kształtowania jego treści / 45
 - 3.8. Charakter prawny statutu a wynikające z niego obowiązki i prawa osób trzecich / 46
 - 3.9. Charakter prawny statutu a stosunek prawny pomiędzy akcjonariuszami / 47
 - 3.9.1. Dwojaki sposób postrzegania stosunków pomiędzy akcjonariuszami po powstaniu spółki / 47

- 3.9.2. Artykuł 3 k.s.h. a powiązania pomiędzy akcjonariuszami po rejestracji spółki / 48
- 3.9.3. Pozostałe argumenty uzasadniające powiązania pomiędzy akcjonariuszami w stosunku spółki / 58
- 4. Charakter prawny statutu na gruncie prawa polskiego a teorie spółki akcyjnej / 63
- 5. Charakter prawny statutu oraz teoria spółki na tle uwag prawnoporównawczych / 69
- 6. Podsumowanie / 75

Rozdział II

Model unormowania swobody kształtowania treści statutu / 77

- 1. Wprowadzenie / 77
- 2. Modele regulacji swobody w kształtowaniu treści statutu a unormowanie kodeksu spółek handlowych / 78
- 3. Swoboda kształtowania treści statutu na gruncie rozporządzenia – Prawo o spółkach akcyjnych oraz kodeksu handlowego / 85
- 4. Unormowanie art. 304 § 3 oraz 4 k.s.h. a zasada swobody umów / 91
- 5. Dyskusja na temat zakresu swobody statutowej / 107
 - 5.1. Uzasadnienie dla ograniczenia swobody statutowej / 108
 - 5.2. Uzasadnienie swobody kształtowania treści statutu / 120
 - 5.3. Wnioski z dyskusji na temat zakresu swobody kształtowania statutu / 129
- 6. Podsumowanie / 133

Rozdział III

Ustawa jako kryterium ograniczające swobodę statutową / 136

- 1. Wprowadzenie / 136
- 2. Pojęcie ustawy jako źródła ograniczenia kształtowania treści statutu – uwagi ogólne / 137
- 3. Pojęcie ustawy na gruncie art. 304 § 3 oraz 4 k.s.h. / 143
- 4. Sposoby dekodowania charakteru norm na gruncie kodeksu spółek handlowych (zasada ścisłości statutu a odmienne oraz dodatkowe postanowienia statutu) – zagadnienia ogólne / 145
- 5. Kryterium ustawy jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu – wybrane przykłady szczegółowej analizy zastosowania zasady ścisłości statutu / 153

- 5.1. Zasada ścisłości statutu a cel spółki akcyjnej / **153**
- 5.2. Zasada ścisłości statutu a możliwość zastrzeżenia surowszej większości wymaganej do podejmowania uchwał / **158**
- 5.3. Zasada ścisłości statutu a możliwość złagodzenia większościowego sposobu podejmowania uchwał oraz zastrzeżenia głosu rozstrzygającego / **161**
- 5.4. Zasada ścisłości statutu a ograniczenie prawa głosu / **163**
 - 5.4.1. Zasada ścisłości statutu a ograniczenie prawa głosu podmiotów powiązanych / **165**
 - 5.4.2. Zasada ścisłości statutu a „prewencyjne” ograniczenie prawa głosu / **167**
- 5.5. Wyłączenie zbywalności akcji a zasada ścisłości statutu / **171**
- 5.6. Zasada ścisłości statutu a inne sposoby ograniczenia zbywalności akcji / **173**
- 5.7. Zasada ścisłości statutu a powiązanie dwóch sposobów ograniczenia zbywalności akcji / **181**
- 5.8. Zasada ścisłości statutu a ochrona mniejszości / **182**
- 5.9. Zasada ścisłości statutu a możliwość odstępstwa od nadzoru kolegiального / **184**
- 5.10. Zasada ścisłości statutu a szczegółowa regulacja spółek akcyjnych / **192**
- 5.11. Zasada ścisłości statutu a możliwość wprowadzenia „reguły przełamania” do statutu / **194**
- 5.12. Zasada ścisłości statutu a uprzywilejowanie akcji co do prawa głosu w spółce publicznej oraz nadawanie uprawnień osobistych w takiej spółce / **196**
- 5.13. Zasada ścisłości statutu a przyznawanie uprawnień związanych z pakietem akcji / **207**
- 5.14. Zasada ścisłości statutu a możliwość modyfikacji zasad dotyczących wygaśnięcia mandatów / **209**
6. Podsumowanie / **216**

Rozdział IV

Dobre obyczaje jako kryterium ograniczające swobodę statutową / 221

1. Wprowadzenie / **221**
2. Dobre obyczaje a zasady współżycia społecznego / **222**

3. Dobre obyczaje – próba dookreślenia pojęcia na gruncie kodeksu spółek handlowych / 226
4. Podstawowe wartości chronione przez zasady współzycia społecznego – wzmianka / 234
5. Analiza wybranych przykładów konkretyzacji dobrych obyczajów jako ograniczenia w kształtowaniu treści statutu spółki akcyjnej / 239
 - 5.1. Dobre obyczaje a dopuszczalność zastrzeżenia kworum w przypadku głosowania oddzielnymi grupami w sprawie wyborów członków rady nadzorczej / 241
 - 5.2. Dobre obyczaje a granice swobody we wprowadzeniu ograniczenia prawa głosu / 249
 - 5.3. Dobre obyczaje przejawiające się w zasadzie *pacta sunt servanda* a swoboda kształtowania treści statutu / 252
 - 5.4. Dobre obyczaje a statutowy podział kompetencji pomiędzy poszczególne organy spółki / 254
 - 5.5. Dobre obyczaje a granice swobody w ustalaniu ograniczeń zbywalności akcji / 257
 - 5.6. Dobre obyczaje wynikające z zasad Dobrych Praktyk Giełdowych jako ograniczenie w kształtowaniu treści statutu – na wybranych przykładach / 267
 - 5.7. Dobre obyczaje a swoboda kształtowania treści statutu w ustalaniu partycypacji pracowników w radzie nadzorczej / 275
 - 5.8. Dobre obyczaje przejawiające się w zasadzie lojalności a swoboda kształtowania treści statutu / 278
6. Podsumowanie / 282

Rozdział V

Natura (właściwość) stosunku jako kryterium ograniczające swobodę statutową / 285

1. Wprowadzenie / 285
2. Pojęcie właściwości (natury) stosunku zobowiązaniowego na tle art. 353¹ k.c. – wprowadzenie do rozważań na temat natury stosunku spółki akcyjnej / 287
3. Pojęcie natury spółki akcyjnej na gruncie kodeksu handlowego / 292

-
4. Pojęcie natury spółki akcyjnej na gruncie kodeksu spółek handlowych / **295**
 - 4.1. Normatywne a pozanormatywne cechy charakterystyczne spółki akcyjnej – sposób rekonstrukcji natury spółki akcyjnej / **295**
 - 4.2. Natura spółki akcyjnej a natura spółki „zamkniętej” oraz „otwartej” / **302**
 - 4.3. Katalog zasad właściwych spółce akcyjnej a natura spółki akcyjnej / **305**
 5. Natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu – na wybranych przykładach / **308**
 - 5.1. Zasada braku odpowiedzialności osobistej a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **309**
 - 5.2. Zasada równego traktowania akcjonariuszy a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **314**
 - 5.3. Zasada zbywalności akcji a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **325**
 - 5.4. Zasada rządów większości a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **327**
 - 5.5. Zasada proporcjonalności a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **337**
 - 5.6. Zasada podziału kompetencji a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **353**
 - 5.7. Zasada ochrony akcjonariuszy mniejszościowych a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **363**
 - 5.8. Zasady związane z wnoszeniem kapitału zakładowego a natura spółki akcyjnej jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **369**
 6. Cel spółki jako czynnik determinujący naturę spółki akcyjnej w rozumieniu art. 304 § 4 k.s.h. / **375**
 7. Natura normatywnych podtypów spółek akcyjnych jako ograniczenie swobody kształtowania treści statutu / **381**

8. Natura spółek kapitałowych jako ograniczenie w kształtowaniu treści statutu / **393**
9. Natura spółki handlowej jako ograniczenie w kształtowaniu treści statutu / **397**
10. Artykuł 98 projektu kodeksu cywilnego a konieczność nowelizacji art. 304 § 4 k.s.h. / **405**
11. Podsumowanie / **407**

Zakończenie / **417**

Wykaz orzecznictwa / **435**

Bibliografia / **443**

Wykaz skrótów

Akty prawne

- AktG** Aktiengesetz z dnia 6 września 1965 r. (niemiecka ustawa o spółce akcyjnej)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121)
- k.h.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks Handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030)
- pr. bank.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)
- u.f.i.** ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 157)
- u.g.t.** ustawa z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 197)
- u.k.p.** ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 216 z późn. zm.)

- u.o.f.f.e.** ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 989 z późn. zm.)
- u.o.p.** ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1382)

Organy

- BGH** Bundesgerichtshof (niemiecki Najwyższy Sąd Związkowy)
- GPW** Giełda Papierów Wartościowych
- KDPW** Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych
- NSA** Naczelny Sąd Administracyjny
- SA** Sąd Apelacyjny
- SN** Sąd Najwyższy
- TK** Trybunał Konstytucyjny
- TSUE** Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- WSA** Wojewódzki Sąd Administracyjny

Czasopisma/publikatory

- Apel.-W-wa** Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
- BGHZ** Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
- Biul. SN** Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
- Czasopismo Kwartalne HUK** Czasopismo Kwartalne Całego Prawa Handlowego, Upadłościowego oraz Rynku Kapitałowego
- Dz. U.** Dziennik Ustaw
- Dz. Urz. UE** Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej

Dz. Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
ECR	European Court Reports
ERCL	European Review of Contract Law
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
MPH	Monitor Prawa Handlowego
M. Pod.	Monitor Podatkowy
MPP	Monitor Prawa Pracy
M. Praw.	Monitor Prawniczy
MSiG	Monitor Sądowy i Gospodarczy
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPW	Prawo Papierów Wartościowych
Pr. Gosp.	Prawo Gospodarcze
Pr. Pracy	Prawo Pracy
Pr. Spółek	Prawo Spółek
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
SPP	Studia Prawa Prywatnego
St. Praw.	Studia Prawnicze
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego

Wstęp

I. Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza granic swobody kształtowania treści statutu spółki akcyjnej. W doktrynie pojawiły się niezwykle cenne opracowania dotyczące swobody umów w spółkach handlowych¹, a także opracowania poświęcone swobodzie kształtowania treści umów i statutów spółek kapitałowych². Wydaje się jednak, że istnieje również potrzeba opracowania, które będzie poświęcone jedynie zagadnieniom związanym ze swobodą kształtowania treści statutu spółki akcyjnej. Takie ujęcie problematyki pozwoli na skoncentrowanie rozważań na podstawowych problemach związanych z ustalaniem granic swobody kształtowania treści statutu spółki akcyjnej i wyeksponowanie problemów, co do których możliwe jest zajęcie nieco odmiennego stanowiska niż dotychczas prezentowane w doktrynie.

II. Podstawowe cele opracowania są następujące: (1) udowodnienie tezy, zgodnie z którą statut spółki akcyjnej stanowi swego rodzaju umowę, oraz analiza konsekwencji przyjęcia takiego sposobu postrzegania statutu dla rozumienia szeregu zagadnień teoretycznych oraz praktycznych związanych z regulacją spółki akcyjnej, a przede wszystkim dla wyznaczania granic swobody kształtowania treści statutu; oraz (2) analiza i ocena funkcji poszczególnych kryteriów ograniczających swobodę kształtowania treści statutu. Jeśli chodzi o ten drugi cel, to już we wprowadzeniu warto zasygnalizować dwie kwestie. Po pierwsze, w pracy przeprowadzona zostanie analiza różnych sposobów postrzegania zasady ścisłości statutu przez doktrynę, jak również zarysowane możliwości nieco bardziej liberalnego sposobu postrzegania tej zasady, który wiąże się z próbą rekonstrukcji szerszej kompetencji do wprowadzania postanowień odmiennych niż stanowi ustawa lub postanowień

¹ M. Tarska, *Zakres swobody umów w spółkach handlowych*, Warszawa 2012.

² R.L. Kwaśnicki, *Swoboda w kształtowaniu treści umów i statutów spółek kapitałowych (na tle prawa niemieckiego)*, Warszawa 2010.

dodatkowych. Po drugie, jak wskazują ostatnie wypowiedzi doktryny, na gruncie kodeksu cywilnego i kodeksu spółek handlowych³ kryterium natury stosunku nie ma charakteru samodzielnego i pełni niejako pomocniczą rolę wobec pozostałych dwóch kryteriów: ustawy oraz dobrych obyczajów. Między innymi z tych względów w doktrynie postuluje się usunięcie tego kryterium z kodeksu cywilnego⁴. To spostrzeżenie doktryny skłania do podjęcia próby szczegółowej weryfikacji tezy o braku samodzielności kryterium natury na gruncie kodeksu spółek handlowych – posłuży temu szczegółowa analiza zasad rządzących spółką akcyjną. Po trzecie, w pracy zostanie przeprowadzona również szczegółowa analiza roli kryterium dobrych obyczajów w kształtowaniu pierwotnego statutu spółki akcyjnej – warto w tym miejscu zauważyć, że rola dobrych obyczajów w tym zakresie nie była jeszcze przedmiotem szczegółowych rozważań doktryny.

III. Praca jest podzielona na pięć rozdziałów. Celem rozdziału I jest wykazanie, że statut spółki akcyjnej stanowi swego rodzaju umowę, a tym samym do kształtowania jego treści należy stosować, oczywiście z uwzględnieniem szczegółowej regulacji spółki akcyjnej (w tym art. 304 k.s.h.), zasadę swobody umów przewidzianą przez art. 353¹ k.c. W rozdziale tym zostanie podjęta próba krytycznej analizy argumentów wysuwanych przeciwko umownemu charakterowi statutu spółki akcyjnej, a także zostaną zaprezentowane podstawowe wnioski wynikające z analizy dyskusji w doktrynie zagranicznej. W tym miejscu warto zasygnalizować, że dyskusja dotycząca charakteru prawnego statutu jest refleksem ścierających się poglądów na temat swobody kształtowania treści statutu. Wnioski wypływające z analizy charakteru prawnego statutu, a także z próby zajęcia stanowiska co do koncepcji spółki akcyjnej, wyznaczą dalsze kierunki rozważań na temat swobody statutowej, a także będą podstawą objaśniania zasad rządzących spółką akcyjną, które mają znaczenie w ustalaniu granic swobody statutowej.

Rozdział II jest poświęcony ogólnym zagadnieniom związanym z dyskusją na temat przyjętego na gruncie prawa polskiego modelu regulacji swobody kształtowania treści statutu. Celem rozdziału jest za-

³ Ł. Gasiński, *Kryterium natury spółki akcyjnej jako kryterium ograniczenia kształtowania treści statutu a projekt Kodeksu spółek handlowych* (w:) *Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, pod red. T. Mróz, M. Steca, Warszawa 2012; M. Tarska, *Zakres swobody umów...*, s. 87.

⁴ Z. Radwański (w:) *Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, System Prawa Prywatnego, t. 2, Warszawa 2008, s. 237.

prezentowanie modelu uregulowania swobody w kształtowaniu treści statutu na tle szerszego kontekstu prawnoporównawczego, z uwzględnieniem historycznej ewolucji w poglądach doktryny polskiej.

Przedmiotem rozważań zawartych w rozdziale III jest analiza szczegółowych zagadnień związanych z kryterium ustawy jako ograniczeniem swobody w kształtowaniu treści statutu. Rozdział otwiera analiza pojęcia ustawy w rozumieniu art. 353¹ k.c. oraz art. 304 § 3 oraz 4 k.s.h., jak też sposobu dekodowania norm o charakterze bezwzględnie obowiązującym na gruncie kodeksu spółek handlowych. Celem rozdziału III jest, po pierwsze, wskazanie tendencji w sposobie rozumienia zakresu swobody statutowej (z perspektywy kryterium ustawy), a po drugie, szczegółowa analiza kilkunastu przykładów związanych z dyskusją na temat granic swobody statutowej (wyznaczanych przez kryterium ustawy). Rozważania na temat szczegółowych przypadków zastosowania kryterium ustawy są oczywiście przyczynkiem do dyskusji na temat tego, który ze sposobów rozumienia zasady ścisłości statutu odzwierciedla potrzeby obrotu oraz jak odpowiednio stosować zasadę swobody umów przewidzianą przez kodeks cywilny. Innymi słowy, przykłady te zostały dobrane w taki sposób, aby najlepiej zilustrować sposób wyznaczania granic swobody statutowej przez zasadę ścisłości statutu, w zależności od przyjęcia jednego ze stanowisk zaprezentowanych w rozdziale II. W rozdziale III zostaną zaprezentowane propozycje takiej wykładni szczegółowych uregulowań kodeksu spółek handlowych, która umożliwiałaby w pewnych sytuacjach złagodzenie dyrektywy interpretacyjnej wynikającej z zasady ścisłości statutu.

Celem rozdziału IV jest analiza roli dobrych obyczajów w kształtowaniu treści statutu spółki akcyjnej. Rozdział zawiera także rozważania na temat możliwości stosowania klauzuli zasad współżycia społecznego do wyznaczania granic kształtowania treści statutu, jak również próbę uchwycenia relacji między klauzulą dobrych obyczajów a klauzulą zasad współżycia społecznego, tj. odpowiedzi na pytanie, czy klauzule te odwołują się do tych samych pozasystemowych wartości (przynajmniej w takim zakresie, w jakim klauzule te miałyby dotyczyć kształtowania treści statutu). Rozważania dotyczące roli dobrych obyczajów w kształtowaniu treści pierwotnego statutu będą skupione przede wszystkim na analizie szeregu rozstrzygnięć judykatury, w których podejmuje się próbę dookreślenia pojęcia dobrych obyczajów. Wiele z nich zapadało w związku z uchwałami podejmowanymi przez walne

zgromadzenia lub zgromadzenia wspólników, w tym w związku z takimi uchwałami, które dotyczyły wprowadzenia zmian do statutów lub umów spółek, co oczywiście może mieć znaczenie dla ostatecznej oceny roli dobrych obyczajów w wyznaczaniu granic kształtowania treści statutu.

Celem rozdziału V jest przede wszystkim wskazanie sposobu rozumienia kryterium natury stosunku zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie oraz próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób odróżnić kryterium natury od pozostałych kryteriów ograniczających swobodę statutową, w szczególności od kryterium ustawy. Punktem wyjścia będzie analiza zagadnień związanych z kryterium natury spółki akcyjnej. Dyskusja dotycząca natury spółki akcyjnej na gruncie kodeksu spółek handlowych rozgrywa się na kilku płaszczyznach. Po pierwsze, doktryna, podobnie jak na gruncie kodeksu handlowego, nie zajmuje jednolitego stanowiska co do katalogu zasad właściwych spółce akcyjnej, które mogą stanowić podstawę rekonstrukcji natury spółki, a także co do tego, w jaki sposób zasady te miałyby ograniczać swobodę w kształtowaniu treści statutu. W rozważaniach na temat natury stosunku spółki nie można pominąć syntetycznego przytoczenia poglądów doktryny dotyczących kryterium natury stosunku przewidzianego przez art. 353¹ k.c. Po drugie, dyskusja w doktrynie i orzecznictwie wiąże się z poszukiwaniem sposobu definiowania natury spółki w oparciu o normatywny lub pozanormatywny wzorzec – ta problematyka wymaga ustalenia, w jakim stopniu pozanormatywne modele spółki akcyjnej mogą stanowić punkt odniesienia dla kryterium natury w rozumieniu art. 304 § 4 k.s.h. Po trzecie, przedmiotem dyskusji jest ewentualna możliwość rekonstrukcji kilku modeli spółki akcyjnej, tzw. podtypów spółki akcyjnej.

Rozdział V zawiera także odniesienie do nowego projektu kodeksu cywilnego. W projekcie tym zrezygnowano z kryterium natury stosunku, które to kryterium, obok ustawy i zasad współżycia społecznego, obecnie wyznacza granice kształtowania stosunków umownych. W rozdziale V podjęta zostanie próba odpowiedzi na dwa pytania: (1) czy w przypadku pominięcia w nowym kodeksie cywilnym kryterium natury jako ograniczenia swobody kontraktowania należy także usunąć kryterium natury spółki akcyjnej z art. 304 k.s.h.; oraz, jeśli odpowiedź na to pierwsze pytanie jest twierdząca, (2) czy usunięcie kryterium na-

tury spółki akcyjnej znacząco rozszerzy ramy swobody statutowej w stosunku do obecnie obowiązującej regulacji.

IV. W pracy posłużono się przede wszystkim metodą dogmatyczną, przy czym rozważania na gruncie prawa polskiego są zilustrowane przykładami z prawa amerykańskiego, angielskiego, francuskiego oraz niemieckiego. Za wyborem tych systemów prawnych przemawia ich znaczenie dla zakresu opracowania oraz przyjęte w tych systemach prawnych sposoby regulacji swobody kształtowania treści statutu.

Przedmiotem analizy są szczegółowe wypowiedzi doktryny oraz judykatury, które mają istotne znaczenie praktyczne i teoretyczne dla problematyki opracowania. Rozważania teoretyczne są ilustrowane przykładami z praktyki, jak również przykładami konkretnych postanowień statutów spółek. Analiza jest skoncentrowana przede wszystkim na regulacji spółki akcyjnej zawartej w kodeksie spółek handlowych, niemniej jednak w rozważaniach odniesiono się również do zagadnień związanych z regulacją spółek specjalistycznych, spółki publicznej oraz spółek z udziałem Skarbu Państwa, w takim zakresie, w jakim zagadnienia te były związane z głównym nurtem rozważań, tj. określeniem sposobu rozumienia zasady ścisłości statutu, natury stosunku spółki akcyjnej oraz dobrych obyczajów.

V. Z pewnymi zastrzeżeniami, poza zakresem opracowania pozostają zagadnienia związane ze: (a) skutkami zawarcia w statucie niedopuszczalnych postanowień, w szczególności problematyka nieważności postanowień statutu; (b) swobodą podejmowania działalności w formie spółek akcyjnych, w tym nadużyciem formy spółki akcyjnej; (c) funkcjonowaniem spółek specjalistycznych, w szczególności z nadzorem administracyjno-prawnym; (d) funkcjonowaniem atypowych spółek akcyjnych, w tym spółek jednoosobowych; (e) ograniczeniami swobody kształtowania treści statutu w drodze uchwał walnego zgromadzenia; oraz (f) spółką europejską.

Pragnę w tym miejscu złożyć podziękowania osobom instytucjom, bez których pomocy i wsparcia niniejsza praca nie mogłaby powstać.

Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję pod adresem prof. zw. dr. hab. Józefa Okolskiego, prof. zw. dr. hab. Krzysztofa Pietrzykowskiego oraz dr. Małgorzaty Modrzejewskiej za pomoc przy ustalaniu koncepcji pracy, określaniu pola naukowej refleksji i rozwiązywaniu wielu kwestii merytorycznych. O przyjęcie podziękowań proszę również recenzentów: prof. zw. dr. hab. Andrzeja Kidybę oraz dr. hab. Jacka Ja-

strzębskiego, których wnikliwe uwagi pomogły mi w przygotowaniu publikacji w ostatecznym kształcie.

Bardzo serdecznie dziękuję wszystkim pracownikom i współpracownikom Kancelarii Prawnej Weil, Gotshal & Manges – Paweł Rymarz Spółka komandytowa, a w szczególności Pawłowi Rymarzowi i Annie Frankowskiej, za niezwykle wsparcie oraz cenne komentarze, które stanowiły dla mnie istotne źródło inspiracji.

Chciałbym także wyrazić serdeczną wdzięczność moim Rodzicom i Przyjaciółom, którzy swym wsparciem i życzliwym zainteresowaniem umacniali moją motywację. Szczególnie gorąco dziękuję mojej żonie Poli, której ogromnemu osobistemu zaangażowaniu i wyrozumiałości zawdzięczam możliwość realizacji zamierzeń naukowych.

Rozdział I

Charakter prawny statutu

1. Wprowadzenie

W orzecznictwie⁵ i doktrynie⁶ prezentowane są rozbieżne stanowiska na temat charakteru prawnego statutu. Dyskusja ta nie ogranicza

⁵ Zob. szerzej wyroki SN: z dnia 7 sierpnia 2001 r., I PKN 856/00, OSNP 2003, nr 13, poz. 310; z dnia 27 lutego 2003 r., IV CKN 1811/00, LEX nr 83832, wraz z moją glosą w czasopiśmie *Glosa* 2005, nr 3, s. 31 i n. Sąd Najwyższy opowiedział się także za charakterem umownym statutu spółdzielni: uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 15 października 1985 r., III CZP 40/85, OSNC 1986, nr 6, poz. 86; wyroki SN: z dnia 9 marca 1993 r., I CR 3/93, OSNC 1993, nr 9, poz. 165; z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 358/98, LEX nr 50865. Por. także wyroki SN z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 34/97, OSNC 1997, nr 6–7, poz. 94 i z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 358/98, LEX nr 50865.

⁶ Na temat charakteru prawnego statutu (wraz z przywołaną przez autorów literaturą przedmiotu): S. Sołtysiński (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 3, *Komentarz do artykułów 301–458*, Warszawa 2013, s. 50–57 i n.; S. Sołtysiński (w:) *Prawo spółek kapitałowych*, pod red. S. Sołtysińskiego, System Prawa Prywatnego, t. 17A, Warszawa 2010, s. 17–21; S. Włodyka (w:) *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, pod red. S. Włodyki, Prawo Gospodarcze i Handlowe, t. 5, Warszawa 2001, s. 452; R. Potrzezszcz, T. Siemiątkowski (w:) *Komentarz do kodeksu spółek handlowych*, t. 1, *Spółka akcyjna i przepisy karne*, pod red. R. Potrzezszcza, T. Siemiątkowskiego, Warszawa 2003, s. 24–27; J. Frąckowiak, *Handlowe czynności kreujące*, PPH 2008, nr 12, s. 4 i n.; *idem* (w:) *Prawo spółek handlowych*, pod red. S. Włodyki, System Prawa Handlowego, t. 2B, Warszawa 2007, s. 56 i n.; W. Popiołek, *Akcja – prawo podmiotowe*, Warszawa 2010, s. 13; M. Romanowski (w:) *Prawo spółek osobowych*, pod red. A. Szajkowskiego, System Prawa Prywatnego, t. 16, Warszawa 2008, s. 85–152; A. Szajkowski, *Umowa spółki handlowej*, St. Praw. 2001, nr 3–4, s. 320 i n.; Ł. Gasiński, *Umowy akcjonariuszy co do sposobu wykonywania prawa głosu w prawie polskim oraz amerykańskim*, Warszawa 2006, s. 17–22; D. Wajda, *Obowiązek lojalności w spółkach handlowych*, Warszawa 2009, s. 73–75; R.L. Kwaśnicki, *Swoboda w kształtowaniu treści umów i statutów...*, s. 82–92; M. Goszczyk, *Zmiany statutu i kapitału w spółce akcyjnej. Artykuł 430–458 KSH. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 5; A. Opalski (w:) *Prawo spółek kapitałowych*, pod red. S. Sołtysińskiego, System Prawa Prywatnego, t. 17B, Warszawa

się do prawa spółek, lecz obejmuje swoim zasięgiem problematykę związaną z charakterem prawnym statutów różnego rodzaju korporacyjnych osób prawnych⁷. Tradycyjnie wyróżnia się trzy podstawowe stanowiska w tej materii⁸: (1) statut ma charakter zbliżony do aktu normatywnego przed rejestracją spółki; (2) statut jako część umowy założycielskiej ma charakter umowny do momentu zawiązania albo powstania spółki akcyjnej⁹; (3) statut ma charakter umowny również po zawiązaniu albo po powstaniu spółki. W niniejszym rozdziale zostanie podjęta próba obrony poglądu, zgodnie z którym statut ma charakter umowny również po zawiązaniu albo powstaniu spółki¹⁰. Wnioski z tej

2010, s. 625. Zagadnienia te były również dyskutowane pod rządami kodeksu handlowego – zob.: M. Goszczyk, *Charakter prawny statutu spółki akcyjnej*, Pr. Spółek 1997, nr 3, s. 10 i n.; S. Sołtysiński (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks Handlowy. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1998, s. 60 i n.; A.W. Wiśniewski, *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny*, t. 3, *Spółka akcyjna*, Warszawa 1993, s. 33 i n.; J. Okolski, J. Modrzejewski, Ł. Gasiński, *Natura stosunku korporacyjnego spółki akcyjnej*, PPH 2000, nr 8, s. 1.

⁷ Z. Banaszczyk (w:) *Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. M. Safjana, System Prawa Prywatnego, t. 1, Warszawa 2007, s. 870–872; W. Chrzanowski, *Zarys prawa korporacji. Część ogólna*, Warszawa 1997; K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, Warszawa 1995, s. 20–22; *idem*, *Powstanie i ustanie członkostwa w spółdzielni*, Warszawa 1990, s. 53–77; M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, s. 13–15; S. Grzybowski, *Prawo spółdzielcze w systemie porządku prawnego*, Warszawa 1976, s. 84–95; A. Opalski, *O potrzebie systemowej analizy instytucji wspólnych dla zrzeszeń*, SPP 2009, nr 2, s. 97–113.

⁸ Tradycyjnie trzy stanowiska wyróżnia np. K. Pietrzykowski, *Spółdzielnia a spółka handlowa (I)*, PUG 1991, nr 6, s. 68. Autor ten opowiada się zdecydowanie za umownym charakterem statutu. Zob. jednak nieco inne zestawienie: K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz...*, s. 20–22.

⁹ Zależy to od przyjętego poglądu co do sposobu dokonywania zmian w statucie spółki w organizacji.

¹⁰ W literaturze przedmiotu wprawdzie kwestionuje się także możliwość wypracowania uniwersalnej teorii dotyczącej statutu z uwagi na to, że spółka akcyjna może zostać zawiązana przez jedną lub więcej osób, jak też może stać się spółką jednoosobową. To oczywiście trafne spostrzeżenie nie powinno stanowić przeszkody w poszukiwaniu teoretycznych podstaw funkcjonowania spółki akcyjnej oraz opisywaniu relacji pomiędzy akcjonariuszami a spółką w przypadku modelowym. Zob. R.L. Kwaśnicki, *Swoboda w kształtowaniu treści umów i statutów...*, s. 92; A. Stańdo, *Klasyfikacja postanowień oraz funkcje statutu spółki akcyjnej w świetle unormowań Kodeksu spółek handlowych*, PUG 2003, nr 1, s. 7 i n. W doktrynie spółki jednoosobowe określa się niekiedy mianem spółek atypowych, zob. szerzej: A. Kidyba, *Atypowe spółki handlowe. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, Kraków 2001, s. 15 i n.; S. Włodyka, *Kodeksowe spółki atypowe*, Warszawa 2004, s. 25. Można też twierdzić, że ustawodawca rozstrzyga dyskusję w tym zakresie. Zgodnie bowiem z art. 4 § 2 k.s.h.: „Ilekroć w ustawie mowa jest o «umowie spółki» należy przez

dyskusji wyznaczą kierunki dalszych rozważań w zakresie ustalania zasad kształtowania treści statutu, w szczególności umożliwią również opisanie zakresu stosowania do statutu spółki akcyjnej art. 353¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121) w zw. z art. 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030).

2. Charakter prawny statutu a proces zawiązania spółki akcyjnej

Analizę charakteru prawnego statutu należy rozpocząć od rozstrzygnięcia, na ile trafne jest postrzeganie statutu jako swego rodzaju aktu normatywnego na etapie zawiązywania spółki akcyjnej. Podstawowym argumentem, który rozstrzyga o charakterze umownym statutu, na tym etapie jest treść art. 3 k.s.h. Zgodnie z tym uregulowaniem: „Przez umowę spółki handlowej wspólnicy albo akcjonariusze zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu przez wniesienie wkładów oraz, jeżeli umowa lub statut spółki tak stanowi, przez współdziałanie w inny określony sposób”. Niewątpliwie z art. 3 k.s.h. należy wnosić, że ustawodawca utożsamia w pewnym stopniu statut z umową spółki handlowej (lub sugeruje, że stanowi on jej istotną część)¹¹.

Za umownym charakterem statutu przemawia również sposób unormowania procesu zawiązania spółki akcyjnej. Jednym z podstawowych elementów tego procesu jest uzgodnienie treści statutu w sposób właściwy stosunkom umownym. Wynika to pośrednio z art. 301 § 3 k.s.h., który stanowi, że „osoby podpisujące statut są założycielami spółki” oraz z art. 306 pkt 1 k.s.h., który wśród wymogów koniecznych do powstania spółki wymienia „podpisanie statutu przez założycieli”. Brzmienie statutu musi zostać uzgodnione nie tylko pomiędzy założy-

to rozumieć także «akt założycielski» sporządzony przez jednego wspólnika albo akcjonariusza spółki kapitałowej”.

¹¹ Zob. szerzej S. Sołtysiński (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 3, *Komentarz...*, s. 50. Za umowę spółki handlowej w przypadku spółki akcyjnej należy zdaniem tego przedstawiciela doktryny uznać umowę założycielską, która obejmuje zgodę na zawiązanie spółki, treść statutu oraz objęcie akcji, które to elementy są przewidziane przez art. 313 k.s.h. Statut w tym ujęciu stanowiłby istotną część umowy spółki handlowej. Por. M. Romanowski (w:) *Prawo spółek osobowych*, pod red. A. Szajkowskiego, s. 101.

Łukasz Gasiński – doktor nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie prowadzi zajęcia z prawa handlowego; laureat nagrody Fundacji Vontobel za najlepszą pracę magisterską na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz nagrody Harlan Fiske Stone Scholar przyznanej na Columbia University, gdzie studiował jako stypendysta Fundacji Kościuszkowskiej; radca prawny, adwokat stanu Nowy Jork, partner w dużej międzynarodowej kancelarii prawnej; autor licznych publikacji, w tym podręcznika do prawa handlowego.

■ W monografii szczegółowo omówiono regulację kształtowania treści statutu spółki akcyjnej zawartą w kodeksie spółek handlowych. W rozważaniach odniesiono się również do zagadnień związanych z unormowaniem spółek specjalistycznych, spółki publicznej oraz spółek z udziałem Skarbu Państwa.

■ Obok zagadnień teoretycznych w książce przedstawiono rozstrzygnięcia wielu praktycznych problemów związanych z zamieszczaniem określonych postanowień w statucie takiej spółki.

■ W pracy omówiono m.in. takie zagadnienia, jak:
– modelowe przykłady naruszenia kryterium ustawy,
– rola dobrych obyczajów w kształtowaniu treści statutu spółki akcyjnej,
– funkcje poszczególnych kryteriów ograniczających swobodę kształtowania treści statutu.

■ Autor szczegółowo analizuje poglądy doktryny i judykatury, a rozważania teoretyczne są ilustrowane przykładami z praktyki oraz przykładami konkretnych postanowień statutów spółek.

■ Publikacja przeznaczona jest zarówno dla prawników praktyków (radców prawnych, sędziów i aplikantów), jak i dla przedstawicieli nauki.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3183-8

9 788326 431838

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9 788326 431838 W01P01